

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning (RP 212/2024 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet för utlåtande.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner

- Åtgärdsmotion AM 2/2023 rd Ari Koponen saf Åtgärdsmotion om omhändertagande av mobila enheter som stör undervisningen i den grundläggande utbildningen
- Åtgärdsmotion AM 4/2024 rd Ari Koponen saf m.fl. Åtgärdsmotion om att förbjuda användningen av mobiltelefoner i grundskolan
- Åtgärdsmotion AM 47/2024 rd Mira Nieminen saf Åtgärdsmotion om att utvidga förbudet att använda mobiltelefoner till att omfatta även raster.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 6/2025 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- regeringsråd Anne-Marie Brisson, undervisnings- och kulturministeriet
- regeringsråd Marja Penttilä, undervisnings- och kulturministeriet
- biträdande justitieombudsman Mikko Sarja, riksdagens justitieombudsmans kansli
- jurist Sonja Vahtera, barnombudsmannens byrå
- jurist Thomas Sundell, Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland
- professor Minna Huotilainen, Helsingfors universitet
- universitetslärare Vilma Pikkupeura-Riikilä, Jyväskylän universitet
- enhetschef, undervisningsråd Laura Francke, Utbildningsstyrelsen
- ledande expert Kirsi Naukkarinen, Utbildningsstyrelsen

Betänkande KuUB 3/2025 rd

- undervisningsråd Matti Pietilä, Utbildningsstyrelsen
- utbildningsdirektör Mari Routti, Villmanstrands stad
- specialsakkunnig Mari Sjöström, Finlands Kommunförbund
- vice ordförande Riikka Ihamuotila, Digirauha ry
- specialsakkunnig Laura Nila, Centralförbundet för Barnskydd rf
- specialsakkunnig Heidi Rautajoki, Förbundet för Lärare i Idrott och Hälsokunskap rf
- chef för påverkansarbete Esa Iivonen, Mannerheims Barnskyddsförbund rf
- sakkunnig i påverkan Annika Nevanpää, Ungdomssektorn rf
- organisationschef Sari Kokko, Synskadades förbund rf
- jurist Ira Hietanen-Tanskanen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- ledande expert Annakaisa Tikkinen, Bildningsbranschen rf
- intressebevakningsexpert Halla Kokkonen, Finlands Ungdomsfullmäktiges Förbund rf
- expert inom specialpedagogi Sari Haapakangas, Finlands Föräldraförbund rf
- docent Silja Kosola
- professor Kaija Puura
- professor Nina Sajaniemi
- specialistläkare i barnpsykiatri, medicine doktor Jari Sinkkonen
- Polvijärven koulu, eleverna i 9:e klass
- Vuoniityn peruskoulu, eleverna i 8:e klass.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- Statens idrottsråd
- Hjärnförbundet rf
- Erilaisten oppijoiden liitto ry
- Finlands Svenska Idrott rf
- Finlands Svenska Lärarförbund FSL rf
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Förbundet Hem och Skola i Finland rf
- MIELI Psykisk Hälsa Finland rf
- Ungdomsforskningssällskapet rf
- Rädda Barnen rf
- Suomen Liikunnan Alueet ry
- Finlands Olympiska Kommitté rf
- Finlands Lärarstuderandes Förbund SOOL
- Finlands rektorer rf
- universitetslektor Sanna Oinas, Helsingfors universitet
- professor Riikka Korja, Åbo universitet
- professor Niina Mäntylä.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Propositionen

I propositionen föreslås det att lagen om grundläggande utbildning ändras i fråga om användningen av telefoner och andra mobila enheter så att elevernas användning av telefoner under lektionstid endast tillåts för vissa ändamål som anges i lagen. Dessutom föreslås det att skolorna ska utfärda behövliga ordningsregler för användning och förvaring av telefoner och andra mobila enheter under arbetsdagen.

Det föreslås att lagen om grundläggande utbildning ändras så att regionförvaltningsverken också på eget initiativ ska kunna undersöka om utbildning enligt lagen om grundläggande utbildning har ordnats lagenligt. Dessutom föreslås det att det till lagen fogas bestämmelser om de sanktioner som regionförvaltningsverken kan tillgripa.

Därtill föreslås att en fysiskt aktiv livsstil fogas till målen för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Vidare föreslås att det så kallade allmänna bemyndigande att utfärda förordningar som ingår i lagen om grundläggande utbildning upphävs, samtidigt som bestämmelserna om bemyndiganden att utfärda förordning uppdateras så att de motsvarar de krav på exakthet och noggrann avgränsning som förutsätts i grundlagen. I lagen föreslås också annan författningsöversyn.

Lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2025. Den ändring som gäller utbildningens mål avses träda i kraft den 1 augusti 2026.

Åtgärdsmotionerna

AM 2/2023 rd

I åtgärdsmotion AM 2/2023 rd föreslås det att regeringen ska vidta åtgärder för att ändra lagen om grundläggande utbildning så att lärarna har möjlighet att samla in elevernas mobila enheter och förvara dem under den tid undervisningen pågår.

AM 4/2024 rd

I åtgärdsmotion AM 4/2024 rd föreslås det att regeringen ska vidta åtgärder för att förbjuda användningen av mobiltelefoner under arbetsdagen i den grundläggande utbildningen.

AM 47/2024 rd

I åtgärdsmotion AM 47/2024 rd föreslås det att regeringen ska vidta åtgärder för att utvidga förbudet att använda mobiltelefoner till att omfatta även raster.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

De ändringar som föreslås i lagen om grundläggande utbildning gäller tre olika helheter. Dessa är begränsningen av användningen av telefoner och andra mobila anordningar under arbetsdagen, främjandet av en fysiskt aktiv livsstil inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt utvidgningen av regionförvaltningsverkens befogenheter i fråga om övervakningen av skolornas lagenlighet. Det föreslås också vissa författningstekniska ändringar i lagen om grundläggande utbildning. Sammantaget anser kulturutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Användning av mobila enheter under arbetsdagen

Allmänt

Det föreslås att det i lagen om grundläggande utbildning införs en bestämmelse om att eleven inte får använda telefon eller någon annan mobil enhet under lektionerna, med undantag för användning med lärarens tillstånd i inlärnings syfte eller, med rektorns eller lärarens tillstånd, för sin personliga hälsovård. Dessutom föreslås det bestämmelser om utbildningsanordnarens skyldighet att i ordningsstadgan eller ordningsbestämmelserna bestämma hur telefoner och andra mobila enheter ska förvaras under lektionstid samt om hur de ska användas och förvaras under den del av arbetsdagen som inte är lektionstid.

Med mobil enhet avses enligt propositionen en bärbar anordning som lämpar sig för behandling av data eller media eller för trådlös överföring av data. Mobila enheter kan vara till exempel telefoner, surfplattor, bärbara datorer eller andra bärbara apparater såsom hörlurar eller smartklockor.

Syftet med propositionen är att stärka lärarnas och rektorernas befogenheter att ingripa i användningen av mobila enheter under skoldagen, förbättra elevernas förmåga att koncentrera sig på undervisningen och skolans övriga verksamhet samt stärka rätten till en trygg studiemiljö för var och en som deltar i undervisningen. Lagförslaget förbjuder sådan användning av mobila enheter som stör lärandet, men tillåter sådan användning under lektionstid som sker med lärarens tillstånd i inlärnings syfte eller för personlig hälsovård.

Propositionen utesluter inte vikten av digital kompetens, och avsikten är inte att i detta sammanhang ändra de mål för utveckling av elevernas digitala kompetens som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Liksom det konstateras i ett sakkunnigyttrande är det viktigt för barns och ungas välbefinnande och psykiska hälsa att lära sig handla på ett ansvarsfullt sätt också i den digitala miljön och att lära sig använda mobila enheter på ett säkert sätt som stöder välbefinnandet. Utskottet påpekar att användningen av informations- och kommunikationsteknik och utvecklingen av elevernas digitala kompetens i skolan inte grundar sig på att eleverna ska ta med sig sina egna anordningar till skolan. Enligt 31 § i lagen om grundläggande utbildning är undervisningen samt läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial som behövs vid undervisningen avgiftsfria för eleverna. Det innebär att skolan ska tillhandahålla de mobila enheter som används som verktyg i undervisningen.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Enligt 3 a § i den gällande lagen om grundläggande utbildning ska barnets bästa i första hand beaktas vid planering och anordnande av samt beslutsfattande om förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Bestämmelsen grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter, enligt vilken barnets bästa ska komma i främsta rummet i all myndighetsverksamhet. Konventionen förpliktar till att skydda barnen bland annat mot våld, likgiltighet och utnyttjande. En genomgående rättsprincip vid ordnandet och genomförandet av den grundläggande utbildningen är att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet. I fråga om det aktuella lagförslaget anknyter barnets bästa särskilt till tillgodoseendet av de kulturella rättigheterna och en trygg lärmiljö.

Negativa effekter av mobila enheter

I de sakkunnigyttranden som utskottet fått redogörs ingående för de negativa effekter som en omfattande användning av mobila enheter har, bland annat minskad interaktion med andra ansikte mot ansikte, minskad fysisk aktivitet, spänningar i nacke och axlar, huvudvärk, torra ögon och skadligt beroende samt problem som föranleds av en överbelastning av hjärnan. De forskningsrön som lagts fram för utskottet talar starkt för bestämmelserna om begränsning av användningen av mobila enheter. Det är enligt utskottet angeläget att Aivoliitto ry har tagit fram forskningsbaserade rekommendationer för barns, ungas och vårdnadshavares användning av smarttelefoner. Syftet med rekommendationerna är att hjälpa barn, unga och framför allt vårdnadshavare att begränsa användningen av smarttelefoner i hela familjen och på så sätt skydda hjärnan mot överdriven och skadlig belastning. Eftersom barns och ungas självregleringsfärdigheter fortfarande utvecklas kan man inte låta dem ensamma bära ansvaret för användningen av mobila enheter.

Enligt utredning till utskottet utvecklas hjärnan fram till tidig vuxenåldern och därför är aspekterna som gäller hjärnhälsa särskilt viktiga vid behandlingen av det aktuella lagförslaget som rör barn och unga. Utskottet håller med sakkunniga om att barns och ungas hjärnor behöver särskilt skydd. En överdriven användning av digitala apparater formar hjärnans struktur och funktion. Syftet med begränsningen av användningen är således att skydda hjärnhälsan när hjärnan fortfarande utvecklas.

Omfattande användning av mobila enheter har betydande effekter också på barns och ungas psykiska hälsa. I ett sakkunnigyttrande nämns det att skadliga effekter av användningen av telefon bland annat är ett okontrollerbart kaos av intryck som det ofullständiga centrala nervsystemet hos ett barn eller en ung person inte klarar av att behandla eller strukturera. Detta orsakar överbelastning hos barnet eller den unga, vilket i sin tur leder till stress och utmattning. En del unga kan reglera användningen av smarta enheter, men i sakkunnigyttrandet lyfts det fram att de negativa konsekvenserna (till exempel rastlöshet, sömnstörningar, trötthet och koncentrationsproblem) är oroväckande vanliga. De har i sin tur en skadlig inverkan på lärandet. Det är bara genom övning som man lär sig långsiktiga arbetssätt, och smarttelefoner med dess applikationer stöder inte den utvecklingen.

Utskottet påpekar att det inte uteslutande är skolornas, hemmens eller barnens ansvar att finna lösningar för att minska beroendet av smarttelefonernas olika applikationer. Som det konstateras i ett sakkunnigyttrande är de nuvarande mobila apparna och spelen inte planerade eller trygga för barn och unga. På de digitala plattformarna möter barn och unga hatretorik, felaktig information, mobbning och trakasserier. Användarna av olika appar kan exponeras för innehåll som är skad-

Betänkande KuUB 3/2025 rd

ligt och traumatiserande. Apparnas algoritmer följer samma logik som för penningsspel, som är förbjudna för personer under 18 år. Utskottet hänvisar i detta sammanhang till EU-förordningen om digitala tjänster ((EU) 2022/2065), som trädde i kraft i februari 2024 och som syftar till att trygga ställningen för användare av digitala tjänster, exempelvis olika webbforum och marknadsplatser. Syftet med förordningen är att säkerställa att de digitala plattformarna bär ansvaret för det innehåll som de förmedlar, lagrar och delar. I förordningen krävs också att de digitala tjänsterna ska vidta olika åtgärder för att öka transparensen i reklam och rekommendationssystem och för att skydda minderåriga på nätet. Användaren kan exempelvis stänga av algoritmerna i de största sociala medieplattformarna (bland annat TikTok, Instagram, Facebook, Twitter/X).

Användning av mobila enheter utanför lektionstid

Utskottet instämmer i det som lyfts fram i ett sakkunnigyttrande om att unga inte kan motstå applikationer som är planerade att framkalla ett beroende, och därför bör de vuxna begränsa barnens mobilanvändning. Kulturutskottet anser utifrån sakkunnigutfrågningen att det är nödvändigt att användningen av mobila enheter under lektionstid begränsas genom lag. På så sätt kan man på ett betydelsefullt sätt förenhetliga skolornas praxis och även öka likabehandlingen av eleverna.

En alternativ handlingsväg som nämns i propositionen är att införa ett totalförbud mot elevernas användning av mobila enheter under hela arbetsdagen. Det alternativet skulle förenhetliga läroanstaltarnas praxis ytterligare, men samtidigt skulle det hindra läroanstalterna från att beakta sina olika situationer och behov i fråga om mobila enheter. Utskottet anser att det i detta skede är ändamålsenligt att det i lagen införs bestämmelser om en begränsning av användningen av mobila enheter under lektionstid och att det i läroanstaltarnas ordningsstadgor bestäms om användningen under den del av arbetsdagen som inte är lektionstid. Med den del av arbetsdagen som inte är lektionstid avses i propositionen bland annat raster, måltider och till exempel förflyttning från en plats till en annan.

Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) är rasterna en del av arbetsdagen. I läroplansgrunderna har det fastställts att rasterna ska ordnas så att de stöder elevernas välbefinnande, sunda utveckling, sociala relationer och ork i studierna samt så att de ökar sammanhållningen i hela skolan. I ett sakkunnigyttrande till utskottet konstateras det att användningen av mobila enheter under raster och måltider hindrar uppnåendet av ovan nämnda mål och försämrar hjärnhälsan när hjärnan inte får återhämta sig från belastningen under lektionerna.

Sakkunniga lyfter också fram att en begränsning av användningen av mobila enheter endast under lektionstid kan leda till att elevernas skärmtid ökar under rasterna mellan lektionerna. Det försvårar återhämtningen efter den kognitiva belastningen under lektionerna, försvagar koncentration förmågan och förutsättningarna för optimalt lärande och minskar det sociala umgänget och utvecklingen av den sociala sammanhållningen under arbetsdagen. Användningen av smarttelefoner under rasten aktiverar hjärnan till en belastande nivå som stör koncentrationen under nästa lektion, samtidigt som smarttelefonen tar tid från aktiviteter som skyddar hjärnhälsan och välbefinnandet, såsom fysisk aktivitet och interaktion ansikte mot ansikte där barnet får lära sig sociala färdigheter. Mobila enheter kan också vara ett verktyg för mobbning under arbetsdagen.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Enligt en enkät som riktats till elever upplever en del att telefonen är viktig för att minska känslan av ensamhet, framgår det av propositionen. Å andra sidan har det i ett sakkunnigyttrande lyfts fram att telefonen i regel är ett dåligt verktyg för att minska känslor av ensamhet och ångest, eftersom det är i interaktion med andra som man utvecklar sina sociala färdigheter. Telefonen kan vara en tillfällig undanflykt från verkligheten, men man lär sig inte kommunicera med andra via telefonen. Enligt sakkunnigyttrandet kan ett sådant undvikande beteende i praktiken ytterligare förvärra exempelvis rädslan för sociala situationer.

Enligt lagförslaget ska det i skolans ordningsstadga bestämmas om förvaringen av mobila enheter under hela skoldagen och om användningen av mobila enheter under den del av arbetsdagen som inte är lektionstid. Enligt uppgifter till utskottet reviderar Utbildningsstyrelsen för närvarande sina anvisningar för utarbetande av ordningsregler och för användningen av mobila enheter. Kulturutskottet anser det vara viktigt att det i anvisningarna betonas att det är möjligt att utfärda totalförbud mot användningen av mobila enheter under hela arbetsdagen. Det är motiverat att behandla frågan bland annat med beaktande av barnens olika åldrar.

Enligt 47 a § i lagen om grundläggande utbildning ska eleverna ges möjlighet att delta i i beredningen av skolans ordningsstadga. Utskottet framhåller att det är ytterst viktigt att skolans lärare och övriga personal samt eleverna och deras vårdnadshavare deltar i utarbetandet av skolans ordningsstadga. På så sätt kan man bestämma om begränsningen av användningen av mobila enheter under den del av arbetsdagen som inte är lektionstid och om förvaringen av mobila enheter på det sätt som anses mest ändamålsenligt för respektive skola. Samtidigt gör processen det möjligt för alla parter att i högre grad förbinda sig att följa reglerna. I samband med utarbetandet av ordningsstadgan är det också viktigt att eleverna, vårdnadshavarna och lärarna informeras om fördelarna och nackdelarna med att använda mobila enheter.

Det är viktigt att de vuxna i skolan, eleverna och hemmen samarbetar för att främja det digitala välbefinnandet. Enligt utskottet är det också viktigt att utöver användningen av digitala enheter under arbetsdagen också fästa uppmärksamhet vid barns och ungas användning av digitala enheter på fritiden. Därför är det välkommet att Utbildningsstyrelsen tillsammans med Institutet för hälsa och välfärd främjar barns och ungas digitala välbefinnande och säkerhet genom att sammanföra ett nätverk som har till uppgift att ta fram balanserade metoder för att förebygga de negativa effekterna som uppkommer av användningen av digitala enheter och innehåll och ta fram sådana rekommendationer för fritiden som beaktar det digitala välbefinnandet och säkerheten.

Hörande av eleverna

Utskottet har i samband med behandlingen av statsrådets utbildningspolitiska redogörelse (SRR 1/2021 rd) framhållit hur viktigt det är att bedöma konsekvenserna för barn och att barn och unga görs delaktiga i det utbildningspolitiska beslutsfattandet. Det förutsätter konkreta åtgärdsplaner och uppföljning av hur planerna genomförs (KuUB 19/2021 rd).

I samband med beredningen av regeringens proposition genomfördes en enkät i syfte att samla in barns och ungas tankar om hur användningen av telefoner påverkar deras välbefinnande och lärande samt om en begränsning av elevernas användning av telefoner i skolan. Dessutom ordnades två digitala paneldiskussioner via justitieministeriets webbtjänst E-panelen som erbjuder barn

Betänkande KuUB 3/2025 rd

och unga möjligheter att göra sin röst hörd i samhällsfrågor. När det gäller elevernas åsikter om reglerna för användningen av telefoner framgår det av propositionen bland annat att många ansåg att det är bra om eleverna inte får använda telefonen under lektionerna, så att de kan koncentrera sig på undervisningen och lärandet utan störande moment. Respondenterna önskade sig regler som tillåter dem att använda telefonen på rasterna, eftersom de inte tyckte att detta stör studierna. Många upplevde att de behöver en paus från studierna och vill använda telefonen för att koppla av och vara i kontakt med sina kompisar. En del föreslog att det kunde vara tillåtet att använda telefonen under vissa raster.

I ett sakkunnigyttrande har det betonats att det är viktigt att barn och unga hörs i beredningen av lagstiftning som berör dem. I yttrandet påpekas å andra sidan också att det att barn och unga hörs inte får innebära att man automatiskt drar slutsatser utifrån deras synpunkter. Enligt resultaten från de senaste skolhälsoenkäterna upplever mer än en tredjedel av de unga att de borde tillbringa mindre tid på nätet, men att de inte har lyckats med det trots att de har försökt.

Utskottet har i samband med behandlingen av ändringen av lagen om grundläggande utbildning hört elever i årskurs 9 vid Polvijärven koulu och elever i årskurs 8 vid Vuoniityn peruskoulu i Helsingfors. Båda skolorna har redan i nuläget ordningsregler som begränsar användningen av mobiltelefoner i skolan. I Polvijärven koulu får mobiltelefoner inte användas under lektionstid annat än med lärarens tillstånd och eleverna förvarar mobilerna i sina väskor. Därtill är det förbjudet att använda mobiltelefon inomhus under rasterna. I årskurserna 5–9 i Vuoniityn peruskoulu har man i sin tur tagit i bruk så kallade mobilhotell där mobilerna förvaras under lektionerna. Däremot har användningen av mobiltelefoner inte begränsats för elever i årskurserna 7–9 annat än under lektionstid. Eleverna i båda skolorna ansåg att de gällande reglerna var tydliga och fungerande.

Som fördelar med mobiltelefonen lyfte eleverna bland annat fram att mobilen är ett enkelt verktyg för informationssökning och för att hålla kontakt med familj och vänner och den erbjuder spel för lärande och appar för språkstudier. Med mobilen kan man också lyssna på musik, göra skoluppgifter, filma videor samt fotografera och redigera bilder. Mobilen ger en känsla av trygghet under skolresorna och av att man inte är ensam. Nackdelarna med användningen av mobiltelefon ansågs i sin tur vara att den stör koncentrationen, man blir beroende av olika appar och sömnkvaliteten påverkas. Sociala medier orsakar utseendefixering och mobilen kan användas för mobbning via meddelanden och på sociala medier. Det finns också risk för smygfilmning och nätfiske.

Eleverna ansåg att det är godtagbart att begränsa användningen av mobiltelefoner och att de gällande begränsningarna som skrivits in i ordningsreglerna är bra. Eleverna lyfte också fram vikten av att få kontroll över sina mobilvanor och lära sig självreglering. För mycket skärmtid leder bland annat till trötthet och huvudvärk och en känsla av överbelastning, påpekade eleverna. Eleverna påpekade å andra sidan också att den digitala miljön är en stor del av de ungas liv och att man går miste om mycket om man inte har mobiltelefon. Enligt elevernas upplevelser har det sociala umgänget under rasterna ökat när man inte har haft tillgång till mobiltelefon. Det ansågs också viktigt att det som ett alternativ till mobilanvändningen erbjuds andra intressanta aktiviteter under rasterna och att det finns tillräckliga möjligheter till fysisk aktivitet.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Grundlagsutskottets utlåtande GrUU 6/2025 rd

Grundlagsutskottet framhåller i sitt utlåtande att den föreslagna regleringen inte är sådan reglering som begränsar eller ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna, utan att det främst handlar om att i enlighet med 22 § i grundlagen se till att de kulturella rättigheter som tryggas i 16 § i grundlagen tillgodoses. Dessutom anser utskottet att det är klart att en sådan användning av mobila enheter som inte tjänar lärandet eller som inte har att göra med hälsovård och som stör undervisningen eller lärandet inte ens omfattas av skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Inte heller bestämmelserna om att begränsa användningen av mobila enheter under arbetsdagen annat än på lektionerna är problematiska.

I propositionsmotiven hänvisas det också till att elever med funktionsnedsättning och andra elever i behov av särskilt stöd enligt 31 § i lagen om grundläggande utbildning har rätt att avgiftsfritt få sådana särskilda hjälpmedel som behövs för att de ska kunna delta i undervisningen. Grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande att förhållandet mellan den föreslagna 29 § 4 mom. och 31 § i den gällande lagen om grundläggande utbildning utifrån propositionen förblir rätt oklart. Grundlagsutskottet framhåller att kulturutskottet bör förtydliga de föreslagna bestämmelserna så att elevens rätt att använda sådana digitala enheter som upprätthåller funktionsförmågan tillgodoses på det sätt som konstateras i motiveringen trots det föreslagna förbudet mot användning av telefoner och andra mobila enheter. Kulturutskottet föreslår med anledning av grundlagsutskottets utlåtande att 29 § 4 mom. preciseras på det sätt som närmare framgår av detaljmotiveringen.

Grundlagsutskottet hänvisar i sitt utlåtande också till följande formulering i specialmotiveringen till lagförslaget: "Om det är nödvändigt att använda en telefon eller någon annan mobil enhet för elevens personliga hälsovård kan läraren eller rektorn få dessa uppgifter om barnets sjukdom och de åtgärder den kräver av vårdnadshavarna, den specialiserade sjukvården och skolhälsovården." Enligt grundlagsutskottet framgår det inte av propositionen och motiveringen vad denna möjlighet att få uppgifter skulle grunda sig på. Grundlagsutskottet anser därför att den föreslagna bestämmelsen bör preciseras, om det inte någon annanstans i lagstiftningen föreskrivs om rätten att få uppgifter.

Enligt uppgifter från undervisnings- och kulturministeriet är motiveringen på sidan 40 i propositionen bristfällig. Rätten att få uppgifter om elevens hälsotillstånd grundar sig på samtycke, alltså ska motiveringen lyda på följande sätt: Om det är nödvändigt att använda en telefon eller någon annan mobil enhet för elevens personliga hälsovård kan läraren eller rektorn *med tillstånd av eleven eller dennes lagliga företrädare* få dessa uppgifter om barnets sjukdom och de åtgärder den kräver av vårdnadshavarna, den specialiserade sjukvården och skolhälsovården. Avsikten är således inte att i samband med tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen utan samtycke behandla uppgifter om en elevs hälsotillstånd, utan i praktiken baserar sig utlämnandet av uppgifter som gäller elevens hälsa alltid på frivillighet. Kulturutskottet anser därför att den föreslagna bestämmelsen inte behöver preciseras i fråga om rätten att få uppgifter.

Åtgärdsmotionerna

Åtgärdsmotion AM 47/2024 rd går ut på att mobilförbudet ska utvidgas till att också gälla raster. I åtgärdsmotion AM 4/2024 rd föreslås det att användningen av mobiltelefoner förbjuds un-

Betänkande KuUB 3/2025 rd

der arbetsdagen i den grundläggande utbildningen. Åtgärdsmotion AM 2/2023 rd gäller lärarnas möjlighet att frånta elevernas mobila enheter under den tid undervisningen pågår. Lagförslaget i propositionen motsvarar i stor utsträckning de förslag som lyfts fram i åtgärdsmotionerna och tillåter en begränsning av användningen av mobila enheter på det sätt som föreslås i motionerna. Kulturutskottet föreslår därför att åtgärdsmotionerna förkastas.

Uppföljning

I propositionen anges det att det ska följas upp hur de föreslagna begränsningarna av användningen av mobila enheter inverkar på tryggheten av en lugn skolmiljö. Vid behov ska omfattningen av förbudet ses över på författningsnivå. Kulturutskottet betonar vikten och behovet av att bevaka lagförslaget konsekvenser. Utskottet framhåller också att det är viktigt att man får noggrannare information om konsekvenserna av de i propositionen nämnda begränsningarna som införts i lagstiftningen i andra länder och om de slutsatser som gjorts utifrån dem. Därför föreslår utskottet att riksdagen godkänner ett uttalande där undervisnings- och kulturministeriet förutsätts utreda konsekvenserna av begränsningarna som gäller användningen av mobila enheter. (*Utskottets förslag till uttalande*)

Främjandet av en fysiskt aktiv livsstil

I ett sakkunnigyttrande till utskottet konstateras det att den fysiska inaktiviteten hos befolkningen är en av de centrala utmaningarna för det finländska samhället och att undersökningar visar att endast cirka en tredjedel av barnen och de unga rör på sig tillräckligt med tanke på sin hälsa. Enligt utskottet är det oroväckande att Move-resultaten (det riksomfattande mättnings- och responssystemet för att mäta den fysiska funktionsförmågan) från 2024 visar att den fysiska funktionsförmågan hos nästan 36 procent av eleverna i årskurs 5 och fler än 40 procent av eleverna i årskurs 8 är på en nivå som tär på eller inverkar skadligt på hälsan och välbefinnandet.

Regeringen Orpo har som mål att få alla åldersgrupper att motionera mer. Målet enligt regeringsprogrammet är att öka den fysiska aktiviteten under daghems- och skoldagar samt i anslutning till skolresor och att främja hobbyverksamhet i samband med skoldagen. Vidare är målet att i lagen om grundläggande utbildning införa bestämmelser om främjande av en fysiskt aktiv livsstil.

I 2 § i den gällande lagen om grundläggande utbildning anges utbildningens mål. I den aktuella propositionen föreslås det att paragrafens 2 mom. kompletteras med en bestämmelse enligt vilken förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen dessutom ska främja en fysiskt aktiv livsstil. Syftet är att främja barns och ungas fysiska aktivitet i förskoleundervisningen och under skoldagen och därigenom stödja barnens och de ungas helhetsmässiga välbefinnande. Vidare är syftet att stärka vikten av att röra på sig som en del av verksamhetskulturen i förskoleundervisningen och skolorna och att stärka betydelsen av en fysiskt aktiv livsstil som en övergripande livskompetens.

En fysiskt aktiv livsstil som fogas till målen för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen kan enligt propositionen öka barns och ungas fysiska aktivitet i skolvardagen, till exempel genom att olika metoder för lärande som bygger på fysisk aktivitet inkluderas i läroämnen och genom aktivitetsbaserade undervisningsmetoder. Den fysiska aktiviteten kan främjas

Betänkande KuUB 3/2025 rd

också i samband med att eleverna tar sig från en plats till en annan under skoldagen. I ett sakkunnigyttrande nämns det att den fysiska aktiviteten under skoldagen kan ökas till exempel genom att förbättra möjligheterna att röra på sig under rasterna eller genom klubbverksamhet. Fysisk aktivitet under skoldagen kan enligt propositionen ha en positiv inverkan på elevernas koncentration förmåga, lärande, uppförande och trivsel i skolan. Vid främjandet av en fysiskt aktiv livsstil som en del av verksamhetskulturen i förskoleundervisningen och skolorna är det viktigt att skapa så jämställda och jämlika möjligheter att röra på sig som möjligt.

Kulturutskottet ställer sig ytterst positivt till att främjandet av en fysiskt aktiv livsstil fogas till utbildningens mål i lagen om grundläggande utbildning eftersom det finns starka vetenskapliga bevis för fördelarna med att röra på sig under skoldagen. I ett sakkunnigyttrande påpekas det att den föreslagna bestämmelsen sänder en stark signal till dem som arbetar med utbildningen och hela skolsamfundet och möjliggör ett allt mer effektivt och följdriktigt arbete för att öka den fysiska aktiviteten i vardagen i skolorna. Utskottet framhåller att det är viktigt att Utbildningsstyrelsen kommer att konkretisera genomförandet av målet om en fysiskt aktiv livsstil i grunderna för förskoleundervisningens läroplan och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Det lönar sig också att dra nytta av befintliga nätverk och program (till exempel Skolan i rörelse) som stöd för genomförandet av de tillägg som görs i läroplansgrunderna.

Främjandet av en fysiskt aktiv livsstil har också kopplingar exempelvis till kommunernas och hemmens lösningar som gäller skolresor och skoltransporter, möjligheterna att använda idrottslokaler och motions- och idrottsverksamhet efter skoldagen. Olika lösningar på skolgården inverkar också i betydande grad på möjligheterna att röra på sig under skoldagen och därigenom direkt på utvecklingen av en fysiskt aktiv livsstil. Det är viktigt att förhållandena för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen utvecklas så att de stöder fysisk aktivitet till exempel genom att det finns tillgång till motionsredskap och mångsidiga lokaler. Dessutom spelar de vuxna en viktig roll i att skapa en fysiskt aktiv livsstil och uppmuntra till rörelse.

Regionförvaltningsverkens befogenheter som gäller övervakningen av skolornas lagenlighet

Den gällande lagen om grundläggande utbildning omfattar inga tillsynsuppgifter som anvisats regionförvaltningsverket. Däremot kan regionförvaltningsverket med stöd av både kommunallagen och lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata utifrån klagomål utreda om ordnandet av förskoleundervisning och grundläggande utbildning har skett enligt gällande bestämmelser och föreskrifter. Med andra ord kan regionförvaltningsverken i nuläget inte utreda sådana misstankar om lagstridig verksamhet som de fått kännedom om på något annat sätt än genom en klagomålsprocess. Utskottet anser i likhet med vad som konstateras i ett sakkunnigyttrande att tillgodoseendet av barnens rättigheter inte enbart får vara beroende av ett klagomålsförfarande som baserar sig på vårdnadshavarnas kunnande och driftighet.

Enligt regeringsprogrammet har regeringen som mål att stärka regionförvaltningsverkens befogenheter i fråga om laglighetsövervakningen av skolorna. Det föreslås att lagen om grundläggande utbildning ändras så att regionförvaltningsverken i fortsättningen också på eget initiativ ska kunna utreda om utbildning enligt lagen om grundläggande utbildning har ordnats lagenligt. Dessutom föreslås det att det till lagen fogas bestämmelser om de sanktioner som regionförvaltningsverken kan tillgripa. Syftet med propositionen är att förbättra elevernas rättsskydd och stär-

Betänkande KuUB 3/2025 rd

ka deras rätt till sådan förskoleundervisning och grundläggande utbildning som avses i lagstiftningen.

Remissinstanserna har i huvudsak ställt sig bakom de föreslagna bestämmelserna som gäller regionförvaltningsverken. Några remissinstanser har dock ansett att det skulle vara mer lönsamt och effektivt att utveckla regionförvaltningsverkens informationsstyrning i stället för att öka tillsynsbefogenheterna på det sätt som nu föreslås. Kulturutskottet påpekar att den föreslagna utvidgningen av regionförvaltningsverkens befogenheter inte heller i fortsättningen hindrar regionförvaltningsverken från att ge vägledning och rådgivning på samma sätt som i nuläget. Syftet med lagändringen är emellertid inte att ändra fördelningen av befogenheterna mellan olika myndigheter eller att öka regionförvaltningsverkens styrande roll. Utskottet tillstyrker de föreslagna bestämmelserna om regionförvaltningsverkens tillsynsbehörighet utan ändringar.

DETALJMOTIVERING

18 §. Särskilda undervisningsarrangemang. 18 § i lagen om grundläggande utbildning har ändrats genom lag 1090/2024. Ändringen träder i kraft den 1 augusti 2025, det vill säga samtidigt som det aktuella lagförslaget i huvudsak avses träda i kraft. Därför är det nödvändigt att se till att lagändringarna samordnas så att rubriken för 18 § i det nu aktuella lagförslaget, "Särskilda undervisningsarrangemang", ändras till "Avvikande ordnande av undervisningen".

29 §. Rätt till en trygg studiemiljö. Det föreslagna 29 § 4 mom. lyder som följer: "Eleven får inte använda telefon eller någon annan mobil enhet under lektionerna, med undantag för användning med lärarens tillstånd i inlärnings syfte eller, med rektorns eller lärarens tillstånd, för sin personliga hälsovård."

Enligt detaljmotiven i propositionen kan mobila enheter användas i skolan förutom för hälso- och sjukvård även för att stödja elevernas individuella behov och upprätthålla funktionsförmågan och som hjälpmedel för elevens stödbehov, till exempel som stöd för kommunikation och som digitala hjälpmedel. Propositionen hindrar inte att eleven använder digitala anordningar som upprätthåller elevens funktionsförmåga som hjälpmedel för lärandet och när eleven behöver en telefon eller mobil enhet på grund av en begränsning i funktionsförmågan till följd av en skada. Elever med utvecklingsstörning eller talsvårigheter kan behöva digitala hjälpmedel till exempel för att kommunicera, för behandling av information i förenklad form samt för exekutiva funktioner. Synskadade elever behöver telefoner eller andra mobila enheter som hjälpmedel för att röra sig eller se i skolan. Propositionen hindrar inte ovan nämnd användning av hjälpmedel. Därtill har elever med funktionsnedsättning och andra elever i behov av särskilt stöd med stöd av 31 § i lagen om grundläggande utbildning rätt att avgiftsfritt få sådana särskilda hjälpmedel som är en förutsättning för att de ska kunna delta i undervisningen.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande GrUU 6/2025 rd fäst uppmärksamhet vid att förhållandet mellan den föreslagna 29 § 4 mom. och 31 § i den gällande lagen om grundläggande utbildning utifrån propositionen förblir rätt oklart. Grundlagsutskottet har framfört att kulturutskottet bör förtydliga den föreslagna regleringen så att elevens rätt att använda digitala enheter som upprätthåller funktionsförmågan tillgodoses på det sätt som konstateras i motiveringen trots det föreslag-

Betänkande KuUB 3/2025 rd

na förbudet mot användning av telefoner och andra mobila enheter. Kulturutskottet föreslår att 29 § 4 mom. kompletteras så att det inte uppstår oklarhet om möjligheten att använda telefon eller mobila enheter som hjälpmedel under lektionen i enlighet med 31 § när skäl som har samband med elevens hälsotillstånd eller funktionsförmåga (t.ex. diabetes eller hörselskada) kräver det.

I propositionen föreslås det ändringar i 3 och 4 mom. och att paragrafen får ett nytt 4 mom., varvid hänvisningen i det nuvarande 5 mom. till det som sägs om ordningsstadgan och ordningsbestämmelserna i 4 mom. behöver ändras. Utskottet föreslår därför ändringar i den bestämmelse som blir 6 mom.

36 a §. Förfarande i disciplinärenden samt vid förvägrande av undervisning och verkstälighet av avstängning.

Utskottet föreslår en teknisk korrigering av paragrafrubriken på finska.

36 h §. Elevvård i samband med disciplinära åtgärder, tillsägelse till en elev att avlägsna sig samt förvägrande av undervisning. I den gällande bestämmelsen anges det att "utbildningsanordnaren ska se till att behövlig elevvård ordnas för en elev som är föremål för en sådan disciplinär åtgärd som avses i 36 § 1 mom. eller som har förvägrats rätt att delta i undervisningen med stöd av 36 § 2 eller 3 mom. för resten av arbetsdagen och högst nästkommande arbetsdag." Hänvisningen till 36 § 2 mom. i den gällande bestämmelsen kan tolkas så att den tryggar tillgången till elevvård också för en elev som har blivit tillsagd att avlägsna sig. Eftersom avsikten inte är att föreslå någon ändring jämfört med nuläget, föreslår utskottet att paragrafen kompletteras till denna del. Dessutom föreslår utskottet att paragrafens rubrik kompletteras med orden "och tillsyn" för att den bättre ska motsvara bestämmelsens innehåll.

46 §. Grundläggande utbildning för vuxna. 46 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning har ändrats genom lag 1090/2024. Ändringen träder i kraft den 1 augusti 2025, det vill säga samtidigt som det aktuella lagförslaget i huvudsak avses träda i kraft. Därför är det nödvändigt att se till att lagändringarna samordnas så att paragrafhänvisningarna i bestämmelsen korrigeras till behövliga delar. Dessutom föreslår utskottet en lagteknisk korrigering i den finska språkdräkten.

Ikraftträdandebestämmelsen. Utskottet föreslår en mindre lagteknisk korrigering i den finska ikraftträdandebestämmelsen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 212/2024 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen forkastar åtgärdsmotionerna AM 2/2023 rd, AM 4/2024 rd och AM 47/2024 rd.

Riksdagen godkänner ett uttalande. (Utskottets förslag till uttalande)

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Utskottets ändringsförslag

Lag

om ändring av lagen om grundläggande utbildning

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) ~~36 § 2 och 3 mom. och~~ 48 §, ändras 2 § 2 mom., 3 a §, 14 § 1 mom., 22 § 2 mom., 29 § ~~3—5~~ mom., 36 §, rubriken för 36 a § och 36 a § 1 och 6 mom., rubriken för 36 b § och 36 b § 1 och 3 mom., 36 d § 1 mom., ~~rubriken för 36 h § och 36 h §, rubriken för 36 i § och~~ 36 i §, 42 d § samt 46 § 1 mom.,

av dem 3 a §, 36 a § 1 mom. och 36 h § sådana de lyder i lag 163/2022, 29 § 3 mom. sådant det lyder i lag 1498/2016, 29 § 4 och 5 mom., 36 d § 1 mom. och 36 i § sådana de lyder i lag 1267/2013, 36 § sådan den lyder i lagarna 477/2003, 1267/2013 och 163/2022, ~~rubriken för 36 a § och 36 a § 6 mom. samt rubriken för 36 b § och 36 b § 1 och 3 mom. sådana de lyder i lag 477/2003, 36 d § 1 mom. sådant det lyder i lag 1267/2013,~~ 42 d § sådan den lyder i lag 959/2015 och 46 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1090/2024, och

fogas till 3 §, sådan den lyder i lag 477/2003, ett nytt 4 mom., till 7 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1288/1999, ett nytt 6 mom., till 15 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 477/2003, ett nytt 4 mom., till 18 §, sådan den lyder i lag 1090/2024, ett nytt 3 mom., till 29 §, sådan den lyder i lagarna 1267/2013, 1498/2016 och 163/2022, ett nytt 4 mom., varvid ~~det ändrade 4 och 5 mom. och det~~ nuvarande 6 och 7 mom. blir 5—8 mom., till 33 § ett nytt 5 mom., till 33 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1216/2020, ett nytt 5 mom., till 36 b §, sådan den lyder i lag 477/2003, ett nytt 1 mom., varvid ~~det ändrade 1 och 3 mom. och det~~ nuvarande 2 och 4 mom. blir 2—5 mom., till lagen en ny 36 c § i stället för den 36 c § som tidigare upphävts genom lag 163/2022, och till 37 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1444/2009 och 1090/2024, ett nytt 4 mom., till lagen en ny 41 a § i stället för den 41 a § som tidigare upphävts genom lag 1235/2021 samt nya 41 b—d § som följer:

2 §

Utbildningens mål

Utbildningen ska främja bildningen och jämlikheten i samhället, elevernas förutsättningar att delta i utbildning och i övrigt utveckla sig själva under sin livstid. Förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen ska dessutom främja en fysiskt aktiv livsstil.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

3 §

Grunderna för att ordna utbildning

Närmare bestämmelser om sätten att ordna utbildningen på får utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 a §

Barnets bästa

Vid planering och anordnande av samt beslutsfattande om förskoleundervisning och grundläggande utbildning ska barnets bästa i första hand beaktas.

7 §

En registrerad sammanslutning eller stiftelse som utbildningsanordnare

Närmare bestämmelser om ansökan om tillstånd att ordna utbildning och om innehållet i ansökningarna får utfärdas genom förordning av statsrådet.

14 §

Timfördelning och grunderna för läroplanen

Bestämmelser om de allmänna riksomfattande målen för den undervisning som avses i denna lag samt om hur den tid som används för grundläggande utbildning ska fördelas mellan undervisning i olika ämnen, ämnesgrupper och elevhandledning (timfördelning) utfärdas genom förordning av statsrådet.

15 §

Läroplan

Utbildningsanordnaren ska varje läsår utarbeta en på läroplanen baserad plan för undervisningsarrangemangen och arbetstiderna. Närmare bestämmelser om innehållet i planen och om meddelande om den får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

18§

Avvikande ordnande av undervisningen

Närmare bestämmelser om ordnande av ersättande undervisning eller om befrielse från deltagande i undervisningen får utfärdas genom förordning av statsrådet i situationer där en elev inte får undervisning i religion eller livsåskådningskunskap i enlighet med 13 § i denna lag, eller där det på det sätt som avses i 1 mom. i denna paragraf har bestämts att studierna delvis ska ordnas på något annat sätt.

22§

Elevbedömning

Närmare bestämmelser om bedömningen av eleverna och deras framsteg i studierna får utfärdas genom förordning av statsrådet. Utbildningsstyrelsen kan meddela närmare föreskrifter om bedömningen av elevernas studieprestationer och framsteg i studierna samt om de uppgifter som ska antecknas i betygen.

29§

Rätt till en trygg studiemiljö

Utbildningsanordnaren ska i samband med läroplanen utarbeta och ge anvisningar om en plan för användningen av pedagogiska åtgärder, disciplinära åtgärder och säkerhetsåtgärder och om förfarandena i samband med dem. Utbildningsstyrelsen ska i grunderna för läroplanen ta in bestämmelser om hur denna plan ska utarbetas.

Eleven får inte använda telefon eller någon annan mobil enhet under lektionerna, med undantag för användning med lärarens tillstånd i inlärnings syfte eller, med rektorns eller lärarens tillstånd, för sin personliga hälsovård **eller som sådant hjälpmedel som avses i 31 §.**

I avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt trygghet och trivsel i skolan ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas i skolan eller på någon annan plats där undervisning ordnas. I ordningsstadgan eller ordningsbestämmelserna ska bestämmas hur telefoner och andra mobila enheter ska förvaras i situationer som avses i 4 mom. samt om hur de ska användas och förvaras under den del av arbetsdagen som inte är lektionstid.

Den ordningsstadga och de andra ordningsbestämmelser som avses i **5** mom. får innehålla sådana regler om praktiska arrangemang och ett korrekt uppförande som är nödvändiga för tryggheten och trivseln i skolan samt närmare bestämmelser om de föremål och ämnen som avses i 2 mom. och om deras användning och förvaring. Dessutom kan regler meddelas om hur skolans

Betänkande KuUB 3/2025 rd

egendom får hanteras, hur skolans lokaler ska hållas rena och om hur man får vistas och röra sig i skolbyggnaden och på skolområdet. (Nytt)

33 §

Inkvartering

Närmare bestämmelser om de förmåner som hör till inkvarteringen får utfärdas genom förordning av statsrådet.

36 §

Disciplin

En elev som försummat sina hemuppgifter kan åläggas att efter skoldagens slut under högst en timme åt gången utföra sina uppgifter under övervakning.

En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk kan ges högst två timmars kvarsittning eller en skriftlig varning. Om förseelsen är allvarlig eller om eleven fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter att ha fått kvarsittning eller en skriftlig varning, kan han eller hon avstängas för högst tre månader.

Vid kvarsittning kan eleven få utföra skriftliga eller muntliga uppgifter, övningar och uppgifter som stöder fostran, undervisningen och utvecklingen, står i rätt proportion till elevens gärning eller försummelse och är lämpliga för eleven med hänsyn till elevens ålder och utvecklingsnivå. Eleven kan även åläggas att sitta tyst under kvarsittningen. Kvarsittning får inte ordnas så att eleven till följd av den blir tvungen att utebli från undervisning i enlighet med läroplanen eller någon annan plan som gäller skolans verksamhet.

36 a §

Förfarande i disciplinärenden samt vid förvägrande av undervisning och verkställighet av avstängning

Innan en elev ges kvarsittning, ges en skriftlig varning eller avstängs för viss tid, ska den handling eller försummelse som åtgärden grundar sig på preciseras, eleven höras samt annan behövlig utredning skaffas. Utbildningsanordnaren ska när den överväger ovan nämnda åtgärder beakta gärningens art samt elevens ålder och utvecklingsnivå. Innan beslut fattas om skriftlig varning eller avstängning för viss tid ska elevens vårdnadshavare ges tillfälle att bli hörd. I fråga om andra åtgärder enligt 36 § ska elevens vårdnadshavare underrättas, och om eleven förvägras undervisning enligt 36 c § ska dessutom den myndighet som sköter uppgifter i samband med verkställigheten av socialvården i den kommun där skolan är belägen underrättas vid behov. Beträffande avstängning för viss tid och skriftlig varning ska ett beslut meddelas och andra åtgärder enligt 36 § eller 36 c § ska registreras.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Närmare bestämmelser om rektorns och lärarnas beslutanderätt vid förordnande av kvarsittning, vid förordnande av kvarsittning enligt 36 § 1 mom. och 2 mom. och om åtgärder enligt 36 c § utfärdas genom förordning av statsrådet.

36 b §

Tillsägelse till en elev att avlägsna sig samt avlägsnande av en elev som uppför sig störande och äventyrar säkerheten

En elev som stör undervisningen kan bli tillsagd att lämna klassrummet eller det utrymme där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller från en skoltillställning.

Lyder en elev inte en tillsägelse att avlägsna sig enligt 1 mom. har rektorn och läraren rätt att avlägsna eleven från klassrummet eller ett annat utrymme där det ges undervisning, eller från en skoltillställning. Rektorn eller en lärare har också rätt att avlägsna en elev från skolans område, om eleven inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att han eller hon avstängts från undervisningen enligt 36 c §.

Rektorn och läraren kan i situationer som avses i 1—3 mom. agera tillsammans eller var för sig. Maktmedelsredskap får inte användas för att avlägsna den eleven. De åtgärder som avses i 1—3 mom. ska registreras. Om läraren eller rektorn använt sig av maktmedel ska han eller hon lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren.

36 c §

Förvägrande av undervisning

En elev kan förvägras rätt att delta i undervisningen högst för den återstående arbetsdagen, om det föreligger en risk för att en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blir lidande av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av elevens störande uppförande. Eleven kan på ovannämnda grunder förvägras rätt att delta i undervisningen också följande arbetsdag, om utbildningsanordnaren behöver tid för att planera elevens återgång till undervisningen och erbjuda eleven elevvårdstjänster och stödja en trygg återgång till undervisningen. Under den tid som eleven förvägrats att delta i undervisningen ska det som sådan elevvård som avses i 36 h § för eleven ordnas möjlighet till ett personligt samtal med elevvårdens psykolog eller kurator. Dessutom ska det för eleven ordnas sådant annat stöd som eleven behöver under den tid som eleven förvägrats att delta i undervisningen och när eleven återvänder till undervisningen. För eleven utarbetas en plan för att stödja återgången till undervisningen.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

36 d §

Rätt att omhänderta föremål eller ämnen

Rektorn och en lärare vid skolan har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen frånta en elev ett förbjudet föremål eller ämne enligt 29 § 2 eller 4 mom. eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller inläringen med.

36 h §

Elevvård och tillsyn i samband med disciplinära åtgärder, tillsägelse till en elev att avlägsna sig samt förvägrande av undervisning

Utbildningsanordnaren ska se till att behövlig elevvård ordnas för en elev som fått en skriftlig varning eller som har avstängts för viss tid eller som har blivit tillsagd att avlägsna sig i enlighet med 36 b § 1 mom. eller som med stöd av 36 § c har förvägrats rätt att delta i undervisningen för resten av arbetsdagen och högst nästkommande arbetsdag. Eleven får inte lämnas utan tillsyn efter verkställigheten av de åtgärder som avses i 36 b § 1 mom. och 36 c §.

36 i §

Uppföljning av pedagogiska och disciplinära åtgärder samt säkerhetsåtgärder

Utbildningsanordnaren ska följa användningen av de åtgärder som avses i 35 a, 36, 36 b—e § och deras utveckling.

37 §

Personal

Undervisning inom den grundläggande utbildningen kan under en lärares handledning även meddelas av en lärarstuderande.

41 a §

Tillsyn

Utöver vad som i 10 § i kommunallagen (410/2015) och i 6 § i lagen om förvaltning av utbildning som ordnas av staten och privata (634/1998) föreskrivs om regionförvaltningsverkets rätt att med anledning av klagomål övervaka anordnandet av utbildningen, kan regionförvaltningsverket också av grundad anledning på eget initiativ undersöka om utbildningen har ordnats enligt vad som föreskrivs i denna lag eller med stöd av denna lag.

Vid undersökningar regionförvaltningsverket företar på eget initiativ ska grunderna för god förvaltning iakttas och rättigheterna för de personer som direkt berörs av saken tryggas. På avgö-

Betänkande KuUB 3/2025 rd

randen som gäller tillsyn som regionförvaltningsverket utför på eget initiativ och på delgivning av sådana avgöranden tillämpas bestämmelserna i förvaltningslagen (434/2003).

41 b §

Rätt att få uppgifter

Regionförvaltningsverket har trots sekretessbestämmelserna rätt att av utbildningsanordnaren avgiftsfritt få de handlingar som är nödvändiga för undersökning av ett klagomål eller för utförande av en sådan tillsynsuppgift som avses i 41 a §.

41 c §

Anmärkning och uppmärksamgörande

Om det vid tillsynen konstateras att utbildningsanordnaren vid anordnandet av undervisning eller utbildning enligt denna lag har förfarit felaktigt eller underlåtit att fullgöra sin skyldighet och ärendet inte ger anledning till andra åtgärder, kan regionförvaltningsverket ge utbildningsanordnaren eller den som ansvarar för undervisningen en anmärkning med tanke på framtida verksamhet.

Om ärendet inte föranleder någon anmärkning eller andra åtgärder, kan regionförvaltningsverket fästa utbildningsanordnarens uppmärksamhet vid att undervisningen ska ordnas på behörigt sätt och att god förvaltningssed ska iakttas.

41 d §

Föreläggande

Om det upptäcks brister eller andra missförhållanden i fråga om anordnandet av utbildningen som äventyrar elevens rättigheter eller om anordnandet av utbildningen i övrigt strider mot denna lag eller mot normer som utfärdats med stöd av den, får regionförvaltningsverket meddela utbildningsanordnaren ett föreläggande om att bristerna eller missförhållandena ska avhjälpas. När föreläggandet meddelas ska det anges en tidsfrist inom vilken de behövliga åtgärderna ska utföras.

Regionförvaltningsverket kan vid vite ålägga utbildningsanordnaren att iaktta ett föreläggande som avses i 1 mom.

42 d §

Besvärsförbud

Ändring får inte sökas genom besvär i

- 1) en åtgärd enligt 36 § som gäller försummelse av hemuppgifter eller en kvarsittning,
- 2) en åtgärd enligt 36 b § 1 mom. som gäller tillsägelse till en elev att avlägsna sig,
- 3) en åtgärd enligt 36 c § som gäller förvägrande av undervisning,
- 4) ett beslut som avses i 41 c §, eller

Betänkande KuUB 3/2025 rd

5) ett beslut av regionförvaltningsverket genom vilket begäran om omprövning som anförts i ett ärende enligt 42 c § har avgjorts.

Beslut av förvaltningsdomstolen i ett ärende som avses i 42 § får inte överklagas genom besvär.

46 §

Grundläggande utbildning för vuxna

I grundläggande utbildning enligt denna paragraf kan man delta efter att fullgörandet av den grundläggande utbildningen enligt 26 § 1 mom. har upphört. På grundläggande utbildning för vuxna tillämpas 2 §, 3 § 1 och 2 mom., 9 § 1 mom., 10, 12—15, 18 a, 19 och 20, 21, 22 och 29 §, 30 § 1 mom. samt 35, 37, 38, 40, 41, 41 a—d, 42, 42 a—d, 43 och 44 §. Undervisning, läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial är avgiftsfria för den studerande. I sådan utbildning som på basis av ett beslut av kommunen eller samkommunen eller en bestämmelse som ingår i ett tillstånd enligt 7 § har ordnats vid en internatskola, har den studerande rätt till avgiftsfritt boende och till avgiftsfria, tillräckliga måltider varje dag. De som studerar på heltid har rätt till en avgiftsfri måltid de arbetsdagar då läroplanen förutsätter att den studerande är närvarande på ett utbildningsställe som utbildningsanordnaren anvisat. En studerande kan på de grunder som anges i 36 § 2 mom. ges en skriftlig varning eller avstängas för högst ett år. En läropliktig kan dock avstängas från läroanstalten för högst tre månader. Bestämmelser om fullgörande av läroplikten under tiden för avstängning för viss tid finns i 8 § i läropliktslagen. En studerande som har fyllt 18 år får välja mellan religionsundervisning och undervisning i livsåskådningskunskap.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 2 § träder dock i kraft först den 1 augusti 2026.

Följande förordningar förblir i kraft när denna lag träder i kraft:

- 1) förordningen om grundläggande utbildning (852/1998),
 - 2) statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012),
-

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att undervisnings- och kulturministeriet före utgången av 2026 gör en utredning om vilka konsekvenser begränsningarna som gäller användningen av mobila enheter har i Finland och andra länder samt vid behov vidtar fortsatta åtgärder med anledning av utredningen.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Helsingfors 22.4.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Maaret Castrén saml
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Inka Hopsu gröna (delvis)
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mia Laiho saml
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Oskari Valtola saml.

Sekreterare var

utskottsråd Maiju Tuominen.

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Vi välkomnar en begränsning av användningen av telefoner under lektionstid. Nuvarande praxis är mycket varierande. Till och med olika skolor i samma kommun kan ha olika regler. Därför är det nödvändigt att genom lag reglera användningen av telefoner under arbetsdagen. I propositionen finns dock ett grundläggande fel som måste korrigeras. Regeringen föreslår att skolorna i sina ordningsstadgor ska bestämma om användningen av mobiltelefoner under raster, måltider och andra delar av skoldagen utanför lektionstid. Detta leder än en gång till varierande praxis och oklara situationer.

Vi anser att begränsningen av mobilanvändningen bör utvidgas till att också gäller raster och matraster. Avvikelser från detta kan göras endast med lärarens tillstånd och av hälsoskäl. Det står klar att barnet eller den unga vid behov måste kunna kontakta till exempel sin mor, far eller en annan vårdnadshavare. Detta skulle dock alltid ske med lärarens tillstånd.

Användningen av sociala medier kan utsätta barn och unga för mobilberoende, förvrängd kroppsuppfattning och ätstörningar. En omfattande användning av mobiltelefon har konstaterats utgöra en risk för hjärnhälsan. Exempelvis försämras sömnkvaliteten och det kan till och med uppstå förändringar i strukturen på hjärnan. Att vara beroende av sin smarttelefon har konstaterats ge symptom som påminner om koncentrationsstörning (ADHD).

I flera länder (Spanien, Storbritannien, Italien, Grekland, Lettland, Frankrike, Danmark, Rumänien, Malta) har man under de senaste åren utfärdat totalförbud mot mobiltelefoner under hela arbetsdagen. Även Sverige är på väg att införa ett totalförbud som gäller hela arbetsdagen.

Behovet av att hela tiden kolla telefonen är stort och i skolan överför eleven sin uppmärksamhet på telefonen istället för att följa med det som han eller hon ska lära sig. Ett förbud mot att använda telefoner under lektionstid gynnar arbetsron, koncentrationen, lärandet och undervisningen, om det inte finns något särskilt behov av att använda telefonen.

Det är viktigt att rasterna används för sitt egentliga ändamål, det vill säga för att koppla av och återhämta sig och delta i andra aktiviteter som motvikt till att sitta i klassrummet och studera. Hjärnan och ögonen måste få vila. De unga önskar få stöd av de vuxna för att begränsa användningen av telefonen.

Införandet av mobilförbud under rasterna skulle öka den fysiska aktiviteten, interaktionen ansikte mot ansikte och de sociala situationerna. Man borde snarare tala om osociala medier framom sociala medier. Alla känner till synen av barn, unga och vuxna som sitter med böjd nacke och skrollar på telefonen. Även om det kan kännas avkopplande att skrolla på telefonen är det i själva verket en belastning. Algoritmerna är skapade så att vi ska bli beroende. Videoflöden ger till exempel en känsla av välbehag, alltså utsöndras det dopamin i kroppen som gör att användaren kan bli sittande och kolla på videor flera timmar i sträck. I samhället skyddar vi särskilt barn och unga

Betänkande KuUB 3/2025 rd

Reservation

mot beroendeframkallande rusmedel. Vi borde också skydda dem mot beroenden som de virtuella miljöerna orsakar.

När en hjärna som fortfarande utvecklas dagligen och för långa stunder stimuleras av korta, underhållande videor försämras uthålligheten och den hjärnkapacitet som behövs för koncentration förmåga och problemlösning utvecklas inte.

Grovt taget omfattar tiden i den grundläggande utbildningen fler än 2 000 raster. Aktiviteten under rasterna kan ha stor betydelse för det akademiska lärandet, samhörigheten, kommunikationsförmågan och de emotionella färdigheterna.

Det faktum att mobiltelefonerna används allt oftare som ett redskap för mobbning talar också för ett omfattande mobilförbud. Det är viktigt att omedelbart ingripa i alla former av mobbning, och i nuläget är det dessvärre svårt för lärarna att ha koll på mobbning som sker via sociala medier. Den plats där man ska uppleva glädje av att lära sig och lyckas och där man utvecklar sina färdigheter och kunskaper för livet kan bli en grogrund för mobbning och smygfilmning, och problemen kan tillsammans med mobilen följa en också i hemmet och på fritiden.

En fysiskt aktiv livsstil

I den senaste idrottspolitiska redogörelsen rekommenderades det mera fysisk aktivitet under skoldagarna. Rekommendationen är bra och vi ställer oss mycket positivt till den. Tyvärr förblir regeringens försök att konkretisera rekommendationen mycket ytligt.

Vi anser att de goda modellerna inom programmet Skolan i rörelse bör spridas i hela Finland. Lärarutbildningen spelar en nyckelroll här. Också Finlandsmodellen för hobbyverksamhet bör få ett starkare fotfäste på alla håll i landet.

Centraliseringsåtgärder, allt större skolor och gårdar som är dåliga för fysisk aktivitet leder till att eleverna rör på sig allt mindre. Genom god planering av skolgårdarna kan man aktivera eleverna att röra på sig under rasterna, testa nya motionsredskap och anamma en fysiskt aktiv livsstil. Skolgårdarna och skolornas idrottssalar bör användas effektivt och det bör tas fram rutiner och handlingsmodeller för att det inte ska finnas någon tröskel för att motionera och röra på sig på eget initiativ.

Det är motstridigt att man i en och samma proposition försvarar elevernas sätt att tillbringa rasterna med sina mobiltelefoner och samtidigt har som mål att uppmuntra till fysisk aktivitet. Om huvudregeln skulle vara att telefonerna inte får användas under hela arbetsdagen, skulle det också vara lättare att uppnå målet om en fysiskt aktiv livsstil.

En fysiskt aktiv livsstil utvecklas i barndomen och ungdomen, och den stöder en hållbar utveckling såväl ur social- och hälsovårdstjänsternas synvinkel som ur en ekologisk synvinkel. Därför bör man också fästa uppmärksamhet till exempel vid barnens skolresor om vägen till skolan är kort.

Betänkande KuUB 3/2025 rd
Reservation

Förslag

Vi föreslår

att lagförslaget i övrigt godkänns enligt kulturutskottets betänkande men 29 § med följande ändringar:

29 §

Rätt till en trygg studiemiljö

(3 mom. som i KuUB)

Eleven får inte använda telefon eller någon annan mobil enhet under **arbetsdagen**, med undantag för användning med lärarens tillstånd i inlärningsyfte eller, med rektorns eller lärarens tillstånd, för sin personliga hälsovård.

I avsikt att främja den interna ordningen i skolan, ostörda studier samt trygghet och trivsel i skolan ska utbildningsanordnaren godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas i skolan eller på någon annan plats där undervisning ordnas. I ordningsstadgan eller ordningsbestämmelserna ska bestämmas hur telefoner och andra mobila enheter ska förvaras i situationer som avses i 4 mom. samt om hur de ska användas och förvaras under **arbetsdagen**.

(6 mom. som i KuUB)

Helsingfors 22.4.2025

Hanna Kosonen cent
Eeva-Johanna Eloranta sd
Inka Hopsu gröna
Markku Siponen cent